

- 7 MAR. 2007

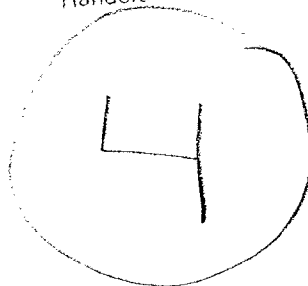
Østjyllands Politi
Randers

/gjr

DOM

afsagt den 5. marts 2007.

KOPI

Anklagemyndigheden

mod

T

Anklageskrift er modtaget den 27. september 2006.

T

er tiltalt for overtrædelse af

dyreværnslovens § 28, stk. 1, 1. og 2, pkt. og stk. 7, jf. § 1, § 2 og § 3, stk. 1, ved i tiden forud for den 30. juni 2006 på adressen

i forbindelse med udøvelse af erhverv at have udsat en so for groft uforsvarlig behandling, idet soen under opstaldning ikke har været passet under hensyntagen til dens fysiologiske og sundhedsmæssige behov, samt undladt at sørge for soens opholdsarealer var indrettet på en sådan måde, at soens behov blev tilgodeset, hvilket bevirkede at soen på den ene skulder pådrog sig et dybtgående skuldersår af en størrelse på ca. 4 x 4 cm og med rigeligt granulationsvævsdannelse og knogleaffektion, foreneligt med et skuldersår af grad 4, hvilket udsatte soen for unødigt smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe.

Anklagemyndigheden har nedlagt påstand om bødestraf.

Tiltalte har nægtet sig skyldig og har forklaret, at han driver svineproduktion med smågrise. Han har 420 søer. Han har ansat en medhjælper, men kommer selv dagligt i stalden. Søerne går frit i dybstrøelsesstalde undtagen, når de skal fare. På det tidspunkt kommer de i boks, indtil smågrisene skal tages fra. Han har indgået en sundhedsrådgivningsaftale med dyrlæge VI

og har derfor dyrlægebesøg ca. en gang om måneden. I forbindelse med sine besøg kontrollerer dyrlægen såvel de generelle forhold som de enkelte søer. Han har herudover kontrolbesøg mindst en gang årligt fra slagteriet, da han primært leverer til England. Udover de årlige kontrolbesøg kommer slagteriet på kontrol, hvis der konstateres skuldersår på de leverede grise. De var således på kontrolbesøg den 6. september 2006 i anledning af leverancen den 30. juni 2006. I henhold til kontrolrapporten af 6. september 2006 var der ikke noget at udsætte på besætningen. Der konstateredes alene 6 søer med skuldersår grad 1 eller 2. Det er korrekt at leveringsnr. 41220 og chr.nr. 12423 er hans. Den 30. juni 2006 leverede han 6 søer til slagting. Han kontrollerer selv søerne, når de tages fra til slagting. Han har ikke bemærket, at en af søerne skulle have et skuldersår og han kan ikke bekræfte, at soen på billederne i bilag 4 er hans. Billederne er taget på slagteriet. Han

har ikke generelt problemer med skuldersår i sin besætning og har ikke tidligere modtaget en påtale herfor. De lette tilfælde af skuldersår - kategori 1 og 2 - behandler han ved at sætte soen i dybstrøelsesstalden. Han taler ikke med chaufføren, når søerne køres til slagtning. Hvis en so har et skuldersår, når den skal hentes, tager chaufføren den ikke med. Den 30 juni 2006 var han opmærksom på, at der var øget fokus på skuldersår hos grise.

Vidnet dyrlæge **V2** har forklaret, at hun den 30. juni 2006 var ansat ved fødevareregion Nord med fast tjenestested på Danish Crown. Den pågældende dag var hun tilknyttet so slagteriet. Når dyrene ankommer til slagteriet, gennemgår de først en levende kontrol, hvor der er en dyrlæge til stede og en kontrol, når de er slagtet. Hvis der ved slagtningen konstateres sår, sendes soen videre til efterkontrollen, hvor der foretages en nærmere undersøgelse af såret. Hun modtog først den konkrete so i efterkontrollen. Såret var ikke blevet konstateret ved den levende kontrol. I efterkontrollen foretages først en visuel kontrol, hvorefter der foretages en gennemskæring af knoglen med henblik på at kategorisere såret. Hun kan ikke med sikkerhed konstatere, om såret er grad 3 eller 4 før gennemskæring af knoglen. Hun kan ikke afvise, at såret fremstår tydeligere, når soen har været gennem slagteriet, end det ville gøre, mens soen var i stalden. Om billede 1, bilag 4 forklarede vidnet, at der muligvis er foretaget et enkelt knivsnit gennem såret inden billedet er taget. Bortset herfra ser såret ud, som det gjorde, da soen kom ind. Det blanke væv, der ses på billedet, er arvæv. Skulderbladet og stykket med soens tatovering hænger sammen i et stykke. Til belysning heraf foreviste vidnet et andet billede, hvoraf dette fremgår. Som følge af, at det første og det sidste tal i tatoveringen på billedet fremstår utydeligt, har hun undersøgt, om der kan være tale om en so fra en anden leverandør. Den pågældende dag modtog slagteriet imidlertid kun leverancer fra én leverandør med 122 som de midterste tal i leverandørnummeret. Det er fra leverandørnr. 41220. På billede 2, bilag 4 ses den gennemskårne knogle, hvoraf fremgår, at der er knogleforandringer. Dette ses ved, at knoglen ikke, som på en sund so, fremstår rund og glat. Et sår som dette vil være flere uger undervejs og vil på et tidspunkt i forløbet have fremstået som et åbent sår. At soen ikke blev taget fra i forbindelse med den levende kontrol kan skyldes, at såret har været under opheling. Vidnet erindrer ikke, om der konstateredes andre skuldersår på slagteriet den pågældende dag. På forsvarerens forespørgsel forklarer vidnet, at et skuldersår af denne type ikke kan opstå indefra.

Dyrlæge **V1** har som vidne forklaret, at han har været dyrlæge i ca. 25 år og har en tillægsuddannelse som svinefarmdyrlæge, hvilket er en 2-årig tillægsuddannelse. Han har været dyrlæge for tiltalte i ca. 5 år. Han har indgået en sundhedsrådgivningsaftale med tiltalte, hvilket indebærer, at han aflægger besøg i besætningen ca. en gang om måneden. Tiltalte har en veldrevet produktion og der er ikke specielle problemer med skuldersår i besætningen. Tiltalte har indgået en UK-kontrakt med slagteriet, hvilket indebærer, at dyrene skal gå frit undtagen, når de farer. De behøver ikke gå

på halm. Der er generelt mindre risiko for skuldersår hos søer, der går frit som hos tiltalte. Han erindrer ikke at have set kategori 3 eller 4 sår i tiltaltes besætning. De har imidlertid drøftet, hvordan det kan forebygges. Vidnet bekræfter, at han har været på besøg hos tiltalte 2. juni 2006 og 10. juli 2006.

Af sagens bilag 4 - anmeldelsesrapport af 17. august 2006 fra fødevareregion Nord, fremgår vedrørende de faktiske forhold:

"...

Baggrund

Baggrunden for vor anmodning er at veterinærkontrollen på Danish Crown i Sæby ved post mortem kontrollen d. 30-06-06 konstaterede sår på skulderbladet af en so, med lev. Nr. 41220 og CHR-nr. 12423. Såret blev nøje undersøgt, og der konstateredes et ca. 4 x 4 cm. sår med rigeligt granulationsvævsdannelse og knogleaffektion, forenelig med et skuldersår af grad 4 (se vedlagte dokumentation).

..."

Af vejledning af 6. juli 2006 fra ministeriet for familie og forbrugeranliggender - sagens bilag D - fremgår bl.a.:

"Fødevarestyrelsen modtog i juni 2003 en henvendelse fra professor Henrik Elvang Jensen, KVL, vedlagt en rapport over et veterinært speciale vedrørende de dyreværnsmæssige aspekter ved forekomst af skuldersår hos søer. I rapporten defineres skuldersår som læsioner, der kan inddeles i graderne 0 til 5 med udgangspunkt i en makroskopisk vurdering af læsionerne på slagtekroppen.

"Grad 0 - ingen læsioner eller læsioner som sandsynligvis er afstedkommet af slagsmål.

"Grad 1 - læsioner begrænset til epidermis [overhuden], eventuelt med moderat sårskorpe.

"Grad 2 - læsioner inddragende dermis [læderhuden], evt. omfattende sårskorpe og ringe fibrosering [bindevævsdannelse]/granulationsvævsdannelse [arvævsdannelse].

"Grad 3 - læsioner som inddrager subkutis [Underhuden], der ses voldsom granulationsvævsdannelse.

"Grad 4 - læsioner med blotlagt skulderknogle/knoglenydannelse.

..."

Det fremgår yderligere, at skuldersår af grad 3 anses for uforsvarlig behandling af dyr mens, skuldersår grad 4 anses for groft uforsvarlig behandling af dyr.

Rapporten fremsendt fra Professor Henrik Elvang Jensen er fremlagt som sagens bilag B. Rapporten er udarbejdet af veterinærstuderende Mogens Lund. Af rapporten fremgår bl.a.

"...

Grundlæggende bør kravene om mulighed for en hurtig og sikker rubricering være opfyldt, for at gradueringsystemet er anvendeligt for fagfolk i en rådgivningssituation eller under en dyreværnsmæssig afgørelse. Til sidstnævnte vil en supplerende post mortem dissektion og/eller histologisk vurdering måske være nødvendig for at kunne rubricere tvivlstilfælde.

..." (s. 27)

"...

Gennemsvævnings af skuldarsårerne giver grundlag for en diskussion af, hvorvidt man alene ved en makroskopisk præsentation af skuldarsåret på slagtekroppen kan gradinddele læsionerne optimalt. Oftest kunne der under den massive granulationsvævsvævsdannelse hos grad 3 erkendes en knoglenyddannelse og eventuel osteomyelitis, som kan begrunde en omplacering til den sværeste kategori: 4. ..." (s. 60)

"...

Den histologiske undersøgelse understøtter generelt den makroskopiske graduering men ved evaluering af dybereliggende strukturer af gennemskårne ulcera må enkelte af de graduerede skuldarsår eventuelt omplaceres til en sværere grad. Tilsvarende kan histologien afsløre knoglenyddannelse, som ikke umiddelbart erkendes makroskopisk." (s. 61)

"...

Såvel de makroskopiske som de histologiske undersøgelser viser, at skuldarsår hos søer er en kronisk lidelse. Granulationsvævs tykkelse, der blev målt til gennemsnitlig henholdsvis 13,5 mm og 15 mm for grad 3 og 4, kan med en gennemsnitlig vækst på 0,5 mm/døgn tilbagedatere såret flere uger" (s. 68)

Tiltalte bestrider ikke, at der på den omhandlede so er konstateret et skuldarsår af kategori 4. Det bestrides derimod, at soen kommer fra tiltaltes besætning ligesom det bestrides, at såret kunne konstateres uden en post mortem undersøgelse. Såret kan således være opstået indefra jf. dom afsagt af retten i Store-Heddinge den 5. april 2006 i SS 301/05.

Retten bemærkninger:

Efter den af dyrlæge **✓2** afgivne forklaring og det foreviste billede lægges det til grund, at den omhandlede so hidrørte fra tiltaltes besætning.

Efter dyrlæge **✓2's** forklaring, lægges det til grund, at såret ikke blev bemærket ved den levende kontrol på slagteriet, at såret på billede 1, bilag 4 fremstår tydeligere efter soen har været gennem slagteriet og at billedet viser såret som det fremstod efter at være gennemskåret med en kniv.

Efter tiltaltes forklaring, hvorefter han ikke havde bemærket sår på de dyr

han sendte til slagting den 30. juni 2006 og de under sagen i øvrigt afgivne forklaringer om driften på tiltaltes ejendom, kan det ikke alene med henvisning til dyrlæge **V2 '5** forklaring lægges til grund, at såret på et tidspunkt har fremstået som et åbent sår af grad 4.

Som følge heraf frifindes tiltalte.

Thi kendes for ret:

Tiltalte

T

frifindes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger.

Mette Langborg Christiansen
retsassessor

508-6d.dtd-gjr

D O M

afsagt den 6. juni 2008 af Vestre Landsrets 3. afdeling
(dommerne C. Haubek, Thomas Jønler og Jørgen Lykkegård
(kst.)) i ankesag

Anklagemyndigheden

mod

T

(advokat Uffe Baller, Århus).

Retten i Randers har den 5. marts 2007 afsagt dom i 1. in-
stans

Anklagemyndigheden har påstået dom i overensstemmelse med
tiltalen.

Tiltalte har påstået stadfæstelse.

I november 2003 udsendte Fødevarerdirektoratet en meddelelse
om skuldarsår hos søer. I meddelelsen hedder det blandt an-
det:

"Fødevarerdirektoratet har modtaget en henvendelse
fra professor Henrik Elvang Jensen, KVL, vedlagt
en rapport over et veterinært speciale vedrørende
de dyreværns-mæssige aspekter ved forekomst af
skuldarsår hos søer. I rapporten defineres skul-
dersår som læsioner. Der kan inddeles i graderne 0
til 5 [4] med udgangspunkt i en makroskopisk vur-
dering af læsionerne på slagtekroppen.

Dyr skal beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe og enhver, der holder dyr, skal sørge for, at de behandles omsorgsfuldt og huses, fodres, vandes og passes under hensyntagen til deres sundhedsmæssige behov. Rum og arealer, hvor dyr holdes, skal indrettes på en sådan måde, at dyrets behov tilgodeses.

Rådet anser udvikling af kroniske skuldarsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkeligt opmærksomhed og rettidig indgriben fra staldpersonalets side. Skuldarsår kan herved undgås eller afheles ved, at søerne får et blødere underlag at ligge på, inden tilstanden udvikler sig til et forhold af dyreværnsmæssigt betænkelig karakter.

Med udgangspunkt heri finder Rådet, at optræden hos søer af kroniske skuldarsår (ulcera i regio scapularis), der har en udtrækning medinddragende subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, er dyreværnsmæssigt stærkt kritisabelt, jf. dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1.

Rådet skal tillige gøre opmærksom på, at skuldarsår af ovennævnte karakter kan udgøre et kødkontrolmæssigt og levnedsmiddelhygiejnisk problem, idet regionale lymfeknuder kan huse sårbakterier, hvilket kan føre til pyæmisk tilstand."

Skuldarsår der medinddrager subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle er, efter Fødevarerdirektoratets, VA3's opfattelse, at sidestille med skuldarsår beskrevet i ovennævnte rapport som grad 3 og 4.

Det fremgår af Rådets udtalelse, at udviklingen af kroniske skuldarsår påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe og er tegn på manglende omsorg for deres situation.

Det fremgår også af Rådets udtalelse at optræden hos søer af kronisk skuldarsår (ulcera i regio scapularis), der har en udstrækning medinddragende alene eller subkutis og dybereliggende strukturer

som muskulatur og skulderbladsknogle, er dyreværnsmæssigt stærkt kritisabelt, jf. dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1.

På det foreliggende grundlag er det Fødevaredirektoratet, VA3's opfattelse, at tilfælde af skuldersår hos søer med et omfang, der medinddrager subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, der ifølge Rådets udtalelse påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe (grad 3 og 4), må betragtes som groft uforsvarligt behandling af dyr. En dyrlæge, der bliver bekendt med at dyr behandles uforsvarligt, skal jf. § 20, stk. 1, i Dyreværnsloven anmelde forholdet til politiet.

Af Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse fremgår, at Rådet anser udviklingen af kroniske skulderyår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben. Det vil således være nødvendigt at foretage korrigerende handlinger med henblik på at rette op på den konkrete situation. I tilfælde af, at der konstateres grad 1 eller grad 2 skulderyår finder VA3 det nødvendigt, at der overfor besætningsejeren indskærpes, at der skal gribes ind med henblik på at undgå udvikling af skulderyår af grad 3 eller 4.

Der er Fødevaredirektoratet VA3's opfattelse, at søer med skulderyår grad 3 og 4 ikke er egnede til længere transport (over ca. 4 timer). Hvorvidt søer med skulderyår grad 3 og 4 er egnede til kortere transport (under ca. 4 timer) må bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde, herunder soens adfærd, smerteytringer, sårets tilstand m.m. Under en eventuel transport er det et krav, at soen transporteres adskilt fra andre dyr på et velstrøet leje. Det bemærkes, at dette afsnit alene er medtaget af hensyn til belysning af transportørens rolle ved transport af søer med skulderyår. Når der konstateres tilfælde af grad 3 eller grad 4 skulderyår har en dyrlæge pligt til at melde forholdet til politiet som beskrevet ovenfor."

Fødevestyrelsen udsendte den 6. juli 2006 en ny meddelelse, der erstattede meddelelsen af november 2003. Meddelelsen

gentog i indledningen redegørelsen for gradinddelingen af skuldarsår og citerede Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse af 18. november 2003. I meddelelsen hedder det herefter blandt andet:

"Efter modtagelsen af udtalelsen fra Det Veterinære Sundhedsråd udsendte fødevarestyrelsen i november 2003 en meddelelse vedrørende skuldarsår hos søer. På det dengang foreliggende grundlag var det Fødevarestyrelsens opfattelse, at tilfælde af skuldarsår hos søer med et omfang, der medinddrager subkutis alene eller subkutis og dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, der ifølge Rådets udtalelse påfører søerne en ikke ubetydelig smerte, lidelse, varigt mén og væsentlig ulempe (grad 3 og 4), måtte betragtes som groft uforsvarlig behandling af dyr.

Det Veterinære Sundhedsråd har efterfølgende i en række sager udtalt, at skuldarsår grad 4 må anses for værende groft uforsvarlig behandling af dyr, mens skuldarsår grad 3 må anses for uforsvarlig behandling af dyr. På baggrund af Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse, er det Fødevarestyrelsens opfattelse, at udviklingen af skuldarsår grad 4 er groft uforsvarlig behandling af dyr. Det er Fødevarestyrelsens opfattelse, at forholdet skal anmeldes til politiet.

Det er endvidere Fødevarestyrelsens opfattelse, at udviklingen af skuldarsår grad 3 er uforsvarlig behandling af dyr. Det er imidlertid Fødevarestyrelsens opfattelse, at skuldarsår grad 3 henfører til specielle former for uforsvarlig behandling af dyr, og derfor skal anmeldes til politiet.

Af Det Veterinære Sundhedsråds udtalelse fremgår, at Rådet anser udviklingen af kroniske skuldarsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben. Det vil således være nødvendigt at foretage korrigerende handlinger med henblik på at rette op på den konkrete situation. I tilfælde af, at der konstateres grad 1 eller grad 2 skuldarsår finder Fødevarestyrelsen det nødvendigt, at det overfor besætningsejeren indskærpes, at der skal gribes ind med henblik på

at undgå udvikling af skuldarsår af grad 3 eller 4.

...

Når der konstateres tilfælde af grad 3 eller grad 4 skuldarsår er det Fødevarestyrelsens opfattelse, at forholdet skal anmeldes til politiet som beskrevet ovenfor."

Den 3. januar 2007 udsendte Fødevarestyrelsen en orientering til praktiserende dyrlæger om skuldarsår hos søer. Orienteringen indeholdt i indledningen ligesom meddelelserne af 2003 og 2006 redegørelsen for gradinddelingen og citerede udtalelsen af 18. november 2003 fra Det Veterinære Sundhedsråd. Endvidere gentog Fødevarestyrelsen sin opfattelse anført i meddelelsen fra 2006 om, at udviklingen af et skuldarsår af grad 4 er groft uforsvarlig behandling af dyr. Vedrørende skuldarsår af grad 3 er der anført følgende:

"Det er endvidere Fødevarestyrelsens opfattelse, at udviklingen af skuldarsår grad 3 er uforsvarlig behandling af dyr. Det er imidlertid Fødevarestyrelsens opfattelse, at skuldarsår grad 3 henhører til specielle former for uforsvarlig behandling af dyr.

En dyrlæge, der bliver bekendt med, at dyr behandles uforsvarligt, skal jf. § 20, stk. 1 i dyreværnsloven anmelde forholdet til politiet. Dette gælder dog ikke, hvis forholdet ikke er groft og i øvrigt straks rettes."

Den 23. januar 2007 besvarede Det Veterinære Sundhedsråd følgende spørgsmål til brug under en anden sag:

"Spørgsmål 1:

Er det muligt at vurdere, gradinddele, graduere et skuldarsår på en levende so uden at foretage en fysisk undersøgelse af såret, herunder palpation og sondering?

Svar ad 1:

Rådet finder det muligt, i tydelige tilfælde, groft at vurdere og gradinddele skuldarsår på en levende so uden en tæt fysisk kontakt og undersøgelse, herunder palpation og sondering af sårene."

Den 17. august 2007 besvarede det Veterinære Sundhedsråd blandt andet følgende spørgsmål til brug under en anden sag:

"Spørgsmål 4:

Når det lægges til grund, at skuldarsår generelt opstår, mens soen opholder sig i farestalden, bedes Rådet beskrive, hvor hurtigt et skuldarsår udvikler sig fra kategori 0 til kategori 3 samt årsagen hertil. Rådet bedes herunder oplyse, om årsagen skyldes, at soens huld hurtigt svinder ind som følge af løsdriftsforhold, samt pasning af smågrise.

Svar ad 4:

Det er Rådets vurdering, at de væsentligste risikofaktorer for udvikling af skuldarsår omfatter fuldstyring før og efter faring, underlagets beskaffenhed, den til rådighed værende plads for soen i fareboksen, soens sundhedstilstand og benstyrke samt staldtemperatur og vandtildeling. Rådet kan ikke udtale sig mere specifikt om årsagsforholdene og tidsforløbet for udviklingen fra kategori 0 til kategori 3 i den konkrete sag.

Spørgsmål 5:

Rådet bedes oplyse på hvilket tidspunkt, ejeren skal aflive en so, der opholder sig med sine smågrise i farestalden og pådrages et skuldarsår.

Svar ad 5:

Rådet anser udvikling af kroniske skuldarsår hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig opmærksomhed og rettidig indgriben fra besætningsejerens eller staldpersonalets side. Skuldarsår kan undgås eller opheles ved, at søerne får et blødt underlag at ligge på samt en sufficient sårbehandling, inden tilstanden udvikler sig til et forhold af dyreværnsmæssigt uforsvarlig karakter. Rådet finder, at landmanden ved skuldarsår af grad 3 selv kan iværksætte behandling under vejledning af besætningsdyrlægen, denne behandling kan eventuelt være aflivning.

Spørgsmål 6:

Rådet bedes oplyse, om et skuldarsår kan hele op, uden at ejeren er opmærksom på skuldarsåret, og griber ind ved blandt andet at give soen et blødere underlag og sårpleje.

Svar ad 6:

Rådet finder, at et skuldarsår ikke kan udvikles eller opheles uden at ejeren ved passende omhu og pasning har været opmærksom på lidelsen.

...

Spørgsmål 10:

Kan ophold på et slagteri i ca. et døgn og/eller slagteprocessen have forværret skuldarsåret.

Svar ad 10:

Rådet finder, at såvel transport, ophold på et slagteri og den slagtemæssige behandling, hvor skoldning, hårstødning, svidning og den efterfølgende mekaniske skrabning kan medføre lædering af et skuldarsår, der kan være mere eller mindre afhelet, hvorved såret kan skifte udseende. Jf. svar ad 7 er det Rådets opfattelse, at såret kategorisering ikke ændres."

Den 17. oktober 2007 besvarede Det Veterinære Sundhedsråd en række spørgsmål fra Fødevestyrelsen om skuldarsår. I Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse hedder det blandt andet:

"Fødevestyrelsen er via dagspressen blevet bekendt med at ca. 10 svineproducenter indenfor de seneste par år er blevet frikendt for levering af søer med udvendigt ophelede skuldarsår af grad 3 og 4 til slagteriet. Det forlyder også at der for nuværende føres flere lignende sager ved domstolene.

Familie- og forbrugerministeren har i samråd den 6. juni 2007 i Folketingets Udvalg for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri tilkendegivet, at Fødevestyrelsen vil forelægge sagen for Det Veterinære Sundhedsråd.

Fælles for de frifindende domme er bl.a., at skuldarsåret har været udvendigt ophelet ved leveringen af soen til slagteriet og således ikke er be-

mærket ved det levende syn ved ankomsten til slagteriet, men først er konstateret ved post mortem undersøgelsen.

Der lægges i flere af de frifindende domme bl.a. vægt på, at det ikke med sikkerhed kan lægges til grund, at såret på et tidspunkt har fremstået som et åbent alvorligt skuldersår, da skuldersårene ikke blev konstateret af den tilsynsførende dyrlæge ved ankomsten til slagteriet.

På baggrund af ovenstående skal Fødevarestyrelsen anmode Det Veterinære Sundhedsråd om en udtalelse i nedennævnte spørgsmål:

Rådet skal udtale:

Spørgsmål 1:

Påfører udviklingen af skuldersår af henholdsvis grad 3 og grad 4 i alle tilfælde soen en ikke ubetydelig smerte og lidelse, således at soen i forbindelse med udvikling af skuldersåret har været udsat for uforsvarlig henholdsvis groft uforsvarlig behandling?

Svar ad 1:

Rådet finder, at udviklingen af et kronisk skuldersår med afslidning af huden over skulderbladskammen, sår dannelse og udvikling af granulationsvæv og/eller afslidning af såvel underhud som dele af det underliggende knoglevæv og knogledannelse, påfører soen en ikke ubetydelig grad af smerte, lidelse, varigt men og væsentlig ulempe.

Rådet er ikke bekendt med hverken danske eller internationale undersøgelser, der vurderer smertegraden i forbindelse med udvikling af skuldersår hos søer. Fra humane kliniske forhold vedrørende liggesår er Rådet bekendt med, at disse er forbundet med en høj grad af smerte og voldsomt ubehag. Denne smerte øges, hvis der opstår infektion i såret.

Hos søer er skuldersår grad 3 og grad 4 stort set altid inficerede, evt. med spredning til lymfeknuder og knoglemarv. Grad 4 er herudover stort set altid ledsaget af større eller mindre knogledannelse udgående fra benhinden omkring området med afslidt knoglevæv.

Selv om søers smerteopfattelse måske ikke helt kan sammenlignes med menneskers smerteopfattelse, tillader Rådet sig at bygge sin vurdering af de dyreværnsmæssige forhold ved skuldarsår hos søer på følgende forhold:

1. Liggesår hos mennesker angives at være forbundet med en høj grad af smerte og ubehag.
2. Skuldarsår hos søer er at opfatte som liggesår, der i grad 3 og 4 involverer dybereliggende strukturer, herunder evt. underliggende knoglevæv.
3. Sårene er oftest i de svære grader inficerede, hvilket i den humanmedicinske forskning vedrørende liggesår angives at øge smertegraden.
4. Søer med skuldarsår udviser ofte større besvær med at rejse sig end søer uden skuldarsår indikerende, at tilstanden er forbundet med smerte af kronisk karakter.
5. Ved berøring af et skuldarsår udviser soen altid vekslende grader af smerteytring.

Skuldarsår hos en so opfattes således som en smertefuld sygdom/tilskadekomst og skal som sådan have behandling og pleje hurtigst muligt. Undladelse heraf opfattes af Rådet som dyreværnsmæssigt kritisabelt og tegn på manglende omsorg for dyrets situation.

Rådet vil karakterisere det forhold, at en so udvikler et skuldarsår grad 3 henholdsvis grad 4 som uforsvarlig henholdsvis groft uforsvarlig behandling af soen, jf. dyreværnslovens §§ 1 og 2.

Spørgsmål 2:

Hvor lang tid tager det minimum at udvikle et skuldarsår af henholdsvis grad 3 og grad 4 hos en so?

Svar ad 2:

Rådet har forelagt spørgsmålet for Institut for Veterinær Patobiologi, som har svaret, at samtlige af de grad 3 og 4 skuldarsår, som er blevet undersøgt på Institut for Veterinær Patobiologi, har været kroniske, hvorved forstås, at såret har været ledsaget af makroskopisk synlige, reparatoriske processer (Lund et al. 2003, Jensen et al.

2006). Dette er i overensstemmelse med de af Kaiser et al. (2007) nyligt offentliggjorte resultater, hvor søer med grad 1 og grad 2 skuldersår, der ikke tilbydes blødt underlag (måtte), vil kunne udvikle grad 3 skuldersår. Ligeledes er det i en nyligt publiceret undersøgelse af søer på et slagteri fundet, at alle grad 3 og 4 skuldersår var kroniske (Strathe, 2007).

På baggrund af denne besvarelse fra Institut for Veterinær Patobiologi kan det udtales, at skuldersår af grad 3 og 4 tager dage for at udvikles.

Spørgsmål 3:

Kan skuldersår hos søer opstå indefra således, at de på intet tidspunkt ved udvendig besigtigelse af soen har været synlige for svineproducenten og besætningsdyrlægen?

Svar ad 3:

Rådet har forelagt spørgsmålet for Institut for Veterinær Patobiologi. De kliniske aspekter af skuldersår hos søer er på besætningsniveau nyligt undersøgt af Kaiser et al. (2007). I undersøgelsen, der omhandlede observationer i 3 besætninger, blev alle søer, der udviklede skuldersår, inddraget i undersøgelserne og observeret 5 gange over en periode på 1 år. I undersøgelserne blev kun registreret søer med skuldersår grad 1 eller grad 2, idet søer, der udviklede skuldersår henimod grad 3, blev sat i sygesti eller aflivet af velfærdsmæssige grunde. Af undersøgelserne fremgår det således at samtlige 303 søer, der udviklede skuldersår i besætningerne, kunne identificeres og klassificeres initialt som grad 1 eller grad 2 skuldersår. Af undersøgelserne udført af Strathe (2007), hvor søer undersøgtes umiddelbart før slagtning, var resultatet, at alle grad 3 og grad 4 skuldersår var klinisk erkendbare umiddelbart før slagtning.

På baggrund af de nyligt udførte kliniske undersøgelser, kan det udtales, at skuldersårene i alle tilfælde har kunnet erkendes.

Spørgsmål 4:

Finder Det Veterinære Sundhedsråd det fagligt korrekt, at anmelde udvendigt ophelede skuldersår hos søer af grad 3 og grad 4 til politiet som formodede strafbare forhold?

Svar ad 4:

Rådet finder vedrørende udvendigt ophelede skuld-
dersår, der er dokumenteret at have været grad 3,
at det ikke kan udelukkes, at ejeren på tidspunk-
tet, hvor han opdagede eller blev gjort opmærksom
på, at såret var et grad 3 skulderyår, der karak-
teriseres som uforsvarlig behandling af soen, ved
en hurtig og passende behandling har sørget for at
såret er afhelet. I sådanne tilfælde, hvor forholdet
rettes straks, finder Rådet, at det kan være
fagligt korrekt ikke at anmelde forholdet til po-
litiet, jf. § 20, stk. 1 i dyreværnsloven.

Rådet finder vedrørende udvendigt ophelede skul-
dersår, der er dokumenteret at have været grad 4,
at det er fagligt korrekt at foretage anmeldelse,
idet opståelsen af sådanne sår altid har en ud-
viklingstid, der har muliggjort indgriben inden
det udviklede sig til grad 4, der karakteriseres
som groft uforsvarlig behandling af soen uagtet,
at såret på undersøgelsestidspunktet er fuldt op-
helet.

Spørgsmål 5:

Vil det i almindelighed være muligt ved korrekt
håndtering og behandling at forhindre, at et skul-
dersår udvikler sig til et skulderyår af henholds-
vis grad 3 og grad 4?

Svar ad 5:

Ja. Rådet anser udvikling af kroniske skulderyår
hos søer for en tilstand, der kan forebygges eller
afhjælpes tidligt i forløbet ved tilstrækkelig op-
mærksomhed og rettidig indgriben fra staldpersona-
lets side. Soen bør straks ved de daglige til-
syn konstateres, at et skulderyår er under udvik-
ling tilbydes et blødere leje i form af halm eller
gummimåtte ligesom såret bør behandles med blødgø-
rende desinficerende salve. Skulderyår kan herved
i almindelighed standses og afheles inden tilstan-
den udvikler sig til et forhold af dyreværns-
siget betænkelig karakter.

Spørgsmål 6:

Giver ovenstående i øvrigt Det Veterinære
Sundhedsråd anledning til yderligere bemærkninger?

Svar ad 6:

Rådet ser i sagsbehandlingen tilfælde, hvor leverandører af søer med formodet afhelede skuldarsår anmeldes for dette, uden at der ved det levende syn er bemærket kritisable forhold vedrørende søerne. Rådet finder det overraskende, idet der skal henvises til speciale undersøgelsen fra 2007: "Shoulder lesions in danish sows" udført på Skærbæk slagteri af veterinærstuderende Jens Strathe under supervision af professor Jens Peter Nielsen og hvor det konkluderes, at der for alle anmeldte pligtige skuldarsår i undersøgelsen gjaldt, at disse også blev fundet ved den kliniske undersøgelse i stalden og at sårene var beskrevet med stort set de samme symptomer (hudforandring, fast og adherent hævelse). Der blev altså fundet en klar overensstemmelse mellem fundene ved det levende syn og post mortem undersøgelserne. Efter Rådet vurdering er det derfor vigtigt, at de patoanatomiske forandringer, der konstateres ved det levende syn samt eventuel fotodokumentation indgår i beskrivelsen og dokumentationen af de anmeldte skuldarsår.

Hvad angår anmeldelse af skuldarsår konstateret under velfærdsbesøg i sotalde savner Rådet undertiden dokumentation for skuldarsårenes grad, hvor den kontrollerende dyrlæge ikke har foretaget andet end en visuel vurdering, herunder foto. Dette finder Rådet mangelfuldt, når der i anmeldelsen efterfølgende angives, at sårene inddrog underliggende bindevæv, muskulatur samt knogle. Rådet finder, at huden i sig selv er en dårlig markør for skuldarsårets grad ved dokumentation af skuldarsår på det levende dyr. Den visuelle inspektion skal altid kombineres med beskrivelse af de palpatoriske fund i det underliggende væv. Her tænkes på uforskydelige læsioner, større faste hævelser og evt. beskrivelse fra palpation af direkte knoglevæv i såret eller større faste knoglenydannelse på skulderbladskammen. Uden disse oplysninger anser Rådet det ikke for muligt at gradinddele skuldarsårene."

Den 13. november 2007 besvarede Det Veterinære Sundhedsråd blandt andet følgende spørgsmål til brug under en anden sag:

"Spørgsmål C:

I hvilket omfang kan transporten og processen på slagteriet, - hvor soen efter slagtning kommer i kar med kogende vand med henblik på opblødning af huden og herefter "afbørstes" i maskine medføre, at et ophelet skuldarsår springer op.

Svar ad C:

Rådet finder risikoen for at et afhelet skuldarsår på grund af transporten springer op som værende minimal.

Rådet finder det absolut muligt, at afhelede skuldarsår springer op som følge af den nævnte maskinelle behandling af soen efter slagtningen.

Spørgsmål D

Er det muligt, at et skuldarsår efter opskæringen på slagteriet fremstår visuelt anderledes end skuldarsåret gjorde på det tidspunkt, hvor den led heraf?

Svar ad D:

Ja."

Under forberedelsen af en anden ankesag om tiltale for overtrædelse af dyreværnslovens § 28, stk. 1, m.v. vedrørende skuldarsår på søer forelagde Statsadvokaten for Nord- og Østjylland i 2007 nogle spørgsmål for Det Veterinære Sundhedsråd, som den 24. januar 2008 besvarede spørgsmålene således:

"Spørgsmål A:

Under hensyn til, at der er rejst tiltalte for et skuldarsår af grad 3, og at skuldarsår af grad 3 ved Fødevarestyrelsens skrivelse af 6. juli 2006 til regionerne (bilag G) rubriceres som simpel uagtsomhed anmodes Det Veterinære Sundhedsråd om at meddele, om Rådet fastholder sin konklusion i svar på spørgsmål 1 af 17. februar 2006 til Politimesteren i Randers, hvorefter "Rådet vil karakterisere forholdet som groft uforsvarlig behandling af søerne" ...

Svar ad A:

Rådet har som anført i besvarelsen af spørgsmål 1 af 17. februar 2006 lagt de patologiske beskrivelser af søernes skuldersår, som de fremgår af anmeldelsen, til grund. Det er Rådets vurdering, at disse angivelser godtgør, at der var tale om skuldersår af grad 4.

Såfremt det lægges til grund, at skuldersårene uagtet de patologiske beskrivelser vurderes til grad 3, vil Rådet karakterisere forholdet som uforsvarlig behandling af søerne, jf. dyreværnslovens §§ 1, 2 og 3, 1. punktum.

Spørgsmål B:

Er Det Veterinære Sundhedsråd enig med veterinærdyrlæge **V2** vidneudsagn i dommen, fremlagt som bilag E (F?), hvorefter "Hun kan ikke med sikkerhed konstatere, om såret er grad 3 eller 4 før gennemskæring af knoglen."

Svar ad B:

Det er Rådets vurdering, at der kan være forskelle i vurderingen, hvad angår rubricering af grad 3 og 4 skuldersår, når de skal bedømmes hos den levende so. Dette beror på, at skuldersår ofte er kroniske lidelser med en stor forskel i ophelingsgrad, hvorfor en præcis graduering mellem grad 3 og 4 kan være maskeret af de vekslende grader af arvæv i og omkring såret. Disse forskellige stadier af opheling kan skjule en evt. underliggende knoglenydannelse, som således først præcist kan erkendes efter gennemskæring. Dette forhold gør sig gældende ved skelnen mellem grad 3 og grad 4 skuldersår, hvor der i begge tilfælde altid vil være uforskydelige faste hævelser i området.

Rådet er således enig i, at sikkerheden vedr. en rubricering af kroniske skuldersår som værende grad 3 eller grad 4 skuldersår øges ved gennemskæring af knoglen efter slagtingen.

Det er Rådets vurdering, at det altid efter en grundig undersøgelse af soen i levende live vil være muligt at rubricere et grad 3 og et grad 4 skuldersår som værende minimum et grad 3 skuldersår. Af undersøgelserne udført af Strathe (2007), (bilag C), hvor søer undersøgte umiddelbart før og efter slagting, fremgår, at alle grad 3 og grad 4 skuldersår i undersøgelsen kunne erkendes klinisk umiddelbart før slagting.

Spørgsmål C:

Hvis spørgsmål [B] besvares bekræftende, bedes Rådet angive, om man heller ikke med sikkerhed vil kunne konstatere, om et skuldarsår er grad 2 eller 3 uden først at have gennemskåret knoglen.

Svar ad C:

Rådet finder, at der er en høj grad af sikkerhed ved vurdering af, om et skuldarsår skal rubriceres som et grad 2 eller 3 skuldarsår på den levende so. Et grad 2 skuldarsår har ikke gennembrudt huden, hvorfor huden uafhængig af ophelingsgrad altid hos grad 2 vil være sammenhængende og fuldt forskydeligt i forhold til de underliggende væv, hvilket ikke er tilfældet ved et grad 3 og 4 skuldarsår.

Spørgsmål D:

Med hvilken grad af sikkerhed kan en svineproducent eller dennes medhjælper visuelt eller ved at føle på dyret fastslå, at et skuldarsår hos en velnæret so i levende live, dvs. i besætningen, kan rubriceres som henholdsvis grad 2, 3 eller 4, og kan der ved en sådan undersøgelse være en "glidende overgang" mellem de angivne grader for en person, der forudsættes at have erfaring med pasning af søer, men er uden veterinær uddannelse.

Svar ad D:

Rådet finder, at der ved vurderingen af et skuldarsår hos en levende so altid udover en visuel inspektion skal indgå en grundig palpation af såret for at vurdere hudens forskydelighed i forhold til de underliggende væv og for at vurdere en evt. tilstedeværelse af større eller mindre faste hævelser under en eventuel sårskorpe.

Resultatet af en sådan undersøgelse giver med iagttagelse af de forhold, der er nævnt i svar ad B, efter Rådets vurdering et nogenlunde sikkert grundlag for rubricering af et skuldarsår og dette gælder såvel for lægmand som for dyrlæge.

Et pilotprojekt fra Dansk Svineproduktion, meddelelse nr. 798, fremlagt som bilag i sagen, viste kun en moderat overensstemmelse mellem bedømmere af graden af slagtesøers skuldarsår bedømt først

på den levende so og efterfølgende på slagtekroppen.

Denne variation baserede sig hovedsagelig på skulderrsår grad 0, 1 og 2.

Det fremgår tillige af undersøgelsen, at der generelt var en lavere gradsvurdering af skulderrsårene på slagtekroppen i forhold til vurderingen ved det levende syn.

Rådet finder ikke, at der er en glidende overgang mellem de angivne grader, men skal med henvisning til svar ad B og C anføre, at ophelingsgraden i visse tilfælde kan gøre det vanskeligt præcist at angive, hvorvidt et sår er grad 3 eller grad 4. Dette gør sig efter Rådets vurdering ikke gældende, når der skal sondres mellem grad 2 og højere grader.

Spørgsmål E:

Idet der henvises til rapporten fremlagt som bilag C og artiklen fremlagt som bilag E bedes det angivet, om Det Veterinære Sundhedsråd er enig i, at der er større usikkerhed med hensyn til konstatering af et skulderrsår af grad 3-4 ved en visuel undersøgelse end post mortem ved opskæring af skulderen.

Svar ad E:

Rådet skal indledningsvis anføre, at Rådet ikke tolker konklusionen i rapporten fremlagt som bilag C på samme måde som spørgeren. I undersøgelsen bestod vurderingen af de levende søer udover en visuel inspektion tillige, som en undersøgelse af et skulderrsår rettelig bør, af en grundig palpatorisk undersøgelse af såret, dets underliggende strukturer og dets omgivelser. De herved indsamlede informationer dannede grundlag for en gradinddeling af skulderrsårene før slagtningen. Dette sammenlignes med de fund, der blev gjort efter slagtningen, hvor det altid er muligt mest præcist at gradinddele skulderrsår.

Rådet skal henvise til oplysningerne i svar ad B og C og herudover anføre, at en vurdering af et skulderrsår baseret udelukkende på en visuel inspektion indebærer en stor usikkerhed med hensyn til en præcis gradinddeling og Rådet er således enig med spørgeren i, at der er større usikkerhed

ved udelukkende en visuel bedømmelse end ved post mortem bedømmelsen ved opskæring af skulderen.

Spørgsmål F1:

Idet der henvises til resultatet af de empiriske undersøgelser, således som de fremgår af bilag D, bedes Det Veterinære Sundhedsråd angive, om rådet er enig i, at det ikke kan udelukkes, at et skuldarsår kan opstå indefra over tid, uden at det giver sig udslag i et åbent sår.

Svar ad F1:

Rådet har forelagt spørgsmålet for Institut for Veterinær Patobiologi. Herfra anføres, at de kliniske aspekter af skuldarsår hos søer på besætningsniveau nyligt at undersøgt af Kaiser et al. (2007). I undersøgelsen, der omhandlede observationer i 3 besætninger, blev alle søer, der udviklede skuldarsår, inddraget i undersøgelserne og observeret 5 gange over en periode på 1 år. I undersøgelserne blev kun registreret udviklingen hos søer med skuldarsår grad 1 eller grad 2, idet søer, der udviklede skuldarsår hen imod grad 3, blev sat i sygesti eller aflivet af velfærdsmæssige grunde. Af undersøgelserne fremgår det således, at samtlige 303 søer, der udviklede skuldarsår i besætningerne, kunne identificeres og klassificeres initialt som grad 1 eller grad 2 skuldarsår.

Det fremgår herudover af undersøgelserne udført af Strathe (2007), bilag C, hvor søer undersøgte både umiddelbart før og efter slagtning, at alle grad 3 og grad 4 skuldarsår i undersøgelsen kunne erkendes klinisk umiddelbart før slagtning.

Rådet skal henvide til disse undersøgelser og er ikke bekendt med videnskabelige undersøgelser eller forsøg, der viser, at skuldarsår hos søer kan opstå indefra over tid, uden at det giver sig udslag i et åbent sår.

Spørgsmål F2:

Hvis Det Veterinære Sundhedsråd besvarer spørgsmål F1 helt eller delvist benægtende, bedes dette nærmere begrundet, og det bedes angivet, om svaret støttes på videnskabelige forsøg, og i bekræftende fald hvilke.

Svar ad F2:

Se svar ad F1."

Justitsministeriet nedsatte i juni 2007 en arbejdsgruppe, som blandt andet skulle foretage en undersøgelse og en vurdering af de forhold, som har betydning for søers udvikling af skulderrisikoen. Arbejdsgruppens rapport, "Arbejdsgrupperapport om skulderrisikoen hos søer", der blev offentliggjort den 8. maj 2008, indeholder blandt andet følgende:

"6. Arbejdsgruppens overvejelser og anbefalinger

Kapitel 6 indeholder arbejdsgruppens analyse og forslag til et nationalt skulderrisikoprogram. Afsnit 6.1. indeholder arbejdsgruppens overvejelser om bedømmelsen af skulderrisikoen, hvor arbejdsgruppen bl.a. foreslår en mere enkel metode til bedømmelse af skulderrisikoen. Når arbejdsgruppen fremsætter dette forslag, skyldes det, at den nuværende metode til at bedømme skulderrisikoen efter arbejdsgruppens opfattelse ikke er anvendelig på levende dyr, ligesom den indebærer en række uhensigtsmæssigheder i praksis i forhold til dyreværnslovgivningen. Forslaget giver efter arbejdsgruppens opfattelse et bedre grundlag for en mere hensigtsmæssig national overvågning og kontrol med antallet af skulderrisikoen i de danske besætninger. Endvidere indebærer forslaget, at den dyreværnsretlige bedømmelse af skulderrisikoen i relation til dyreværnsloven i højere grad kan baseres på et individuelt skøn foretaget af en dyrlæge og ikke som i dag, hvor den snarere hviler på en indbygget automatik.

.....

6.1 Bedømmelsen af skulderrisikoen

Efter arbejdsgruppens opfattelse er det et grundlæggende problem, når man taler om, at antallet af skulderrisikoen skal reduceres, at der i dag ikke findes et fuldstændigt overblik over problemets omfang, jf. i den forbindelse også videnssynthesen om skulderrisikoen, der er nærmere omtalt ovenfor i kapitel 5. Uden et objektivt og repræsentativt datagrundlag for antallet af søer med skulderrisikoen i besætninger og blandt afgangssøer (herunder søer, der sendes til destruktionsanlæg) er det ikke muligt at vurdere, om en styrket indsats for nedbringelse af antallet af skulderrisikoen i realiteten virker og i hvilken takt.

Tilvejebringelse af et objektivt og repræsentativt datagrundlag for antallet af søer med skuldarsår kræver efter arbejdsgruppens opfattelse en metode til at bedømme og registrere skuldarsår, der kan anvendes på levende søer, der befinder sig i besætningen eller som afgår fra besætningen. Den veterinærpatologiske metode til gruppering af skuldarsår, der i øjeblikket anvendes, er efter arbejdsgruppens opfattelse ikke egnet hertil.

Bedømmelsesmetoden baserer sig på en vanskelig veterinærpatologisk vurdering, der indebærer rubricering af skuldarsår i graderne 0 til 4, jf. gennemgangen ovenfor i kapitel 4 og 5. Anvendelsen af metoden kræver som udgangspunkt veterinærfaglig eller patologisk viden, og kan som udgangspunkt - hvis en tilstrækkelig sikker rubricering skal finde sted - alene udføres på døde søer gennem en egentlig obduktion.

Der findes desuden ikke i dag efter arbejdsgruppens opfattelse praktisk anvendelige objektive tekniske metoder til at bedømme, hvor alvorligt et skuldarsår er. Tekniske bedømmelsesmetoder, der f.eks. kan være baseret på ultralyd, billedbehandling, varmemaalning eller lignende, vil for indeværende primært kunne bruges som objektive referencemetoder i forbindelse med træning af såvel dyrlæger, teknikere som landsmænd i at bedømme skuldarsår.

På den baggrund anbefaler arbejdsgruppen, at der iværksættes yderligere forskningstiltag, der kan danne grundlag for udviklingen af en sådan ny objektiv teknologisk metode til at bedømme, hvorvidt der er tale om et skuldarsår i gradueret form. Disse tiltag bør således bl.a. afdække nye og mere effektive metoder for tidlig bedømmelse og graduering af skuldarsår og andre skader.

Idet der ikke på nuværende tidspunkt er udsigt til, at en sådan ny objektiv teknologisk bedømmelsesmetode vil være udviklet indenfor en overskuelig fremtid, finder arbejdsgruppen, at der i den mellemliggende periode, og særligt til brug for implementeringen af arbejdsgruppens forslag i denne rapport, er brug for en alternativ metode til den i dag anvendte veterinærpatologiske bedømmelsesmetode.

Efter arbejdsgruppens opfattelse bør en alternativ bedømmelsesmetode sikre, at der kan skelnes mellem egentlige skuldarsår og øvrige skader på svinets krop som følge af bid eller slag fra andre søer el-

ler mod inventar (slagskader). En sådan skelnen vil under alle omstændigheder kræve en vis praktisk træning og viden om svinets anatomi. Den grundlæggende forskel mellem skuldarsår og f.eks. slagskader er, at der efter slagskader ikke nødvendigvis kommer et egentligt sår, ligesom der ikke er synlige vævsbeskadigelser på det levende dyr, jf. bilag 1 og bilag 2. Det bemærkes, at slagskader således forekommer i visse besætninger med samme hyppighed som skuldarsår, jf. bilag 4.

For den levende so finder arbejdsgruppen således, at der bør ske bedømmelse af søer ved et visuelt syn (inspektion) af soens skuldre. I de tilfælde, hvor der er synlige tegn på skuldarsår, suppleres undersøgelsen med palpation (berøring). Herved kan det med rimelighed slås fast, om skuldarsåret omfatter mere end blot en overfladisk hudskade, om som dybtliggende væv og knogler tillige er inddraget i skaden.

Arbejdsgruppen anbefaler i forlængelse heraf, at overvågningen af antallet af skuldarsår hos de levende søer, der for indtil videre baseres på en mere enkel teknisk bedømmelse, der består af en konkret vurdering af, om der er et sår på soens skulder. Hvis dette er tilfældet undersøges det, om huden er bevægelig i forhold til underliggende væv. Hvis huden er bevægelig, er der tale om et let skuldarsår, og hvis huden ikke er bevægelig, er der tale om et svært skuldarsår.

Det første tegn på, at en so er ved at udvikle et skuldarsår, er rødme i huden over det angrebne område. I forslaget til en mere enkel teknisk bedømmelse af skuldarsår indgår rødme ikke i klassificeringen. Det skyldes, at rødme efter arbejdsgruppens opfattelse er et meget uspecifikt symptom, der også kan opstå ved en række andre ubetydelige forhold. En inddragelse af rødme i bedømmelsen, vil således besværliggøre en korrekt og sikker bedømmelse. I den veterinærpatologiske skala indgår rødme heller ikke i vurderingen af skuldarsår.

Hudens bevægelighed i forhold til underliggende væv ændres i takt med udviklingen af skuldarsår hos søer. Når vævslag er sammenhængende, tales der om adhærencer. Adhærencerne er en indikation på, at den pågældende so i længere tid har udviklet og haft et skuldarsår, der kan have været ubehandlet.

Gennem grundige undersøgelser af sår har man - som omtalt i kapitel 4 og 5 - i den veterinærpatologi-

ske praksis etableret en veterinærpatologisk opdeling af skulderrsår i fem grader, 0 til 4. Denne mere fine inddeling har været særlig relevant for de alvorligere grader (grad 3 og 4), hvor vurderingen ofte er baseret på undersøgelser af døde søer, hvor man gennem indskæring og visse tilfælde vævsundersøgelser (histologi) fastlægger, om der er tale om et skulderrsår af grad 3 og 4.

Den af arbejdsgruppen forslåede nye skala for skulderrsår i grupperne "ingen, let eller svært", kan overføres på følgende måde til den traditionelle inddeling i graderne "0 til 4". "Ingen skulderrsår" svarer til et skulderrsår af "grad 0"; et "let skulderrsår" svarer til et skulderrsår af "grad 1 eller 2 uden adhærencer"; og et "svært skulderrsår" svarer til et skulderrsår af "grad 2 med adhærencer eller derover".

Arbejdsgruppens forslag til en ny bedømmelse kan herefter beskrives på følgende måde:

Ny bedømmelse	Beskrivelse
Ingen skulderrsår	Ingen synlige sår på på soens skulderparti
Let skulderrsår	Sår på soens skulderparti uden adhærencer (huden er frit bevægelig)
Svært skulderrsår	Sår på soens skulderparti med adhærencer (huden er ikke frit bevægelig)

Arbejdsgruppen skal gøre opmærksom på, at alvorlige skulderrsår, hvor underhuden eller underhuden og dybereliggende struktur såsom muskulatur og skulderbladsknogle er berørt, er så alvorlige, at disse tilfælde udgør en groft uforsvarlig behandling af soen. Den af arbejdsgruppen forslåede nye bedømmelse ændrer ikke herpå.

En national overvågning af antallet af skulderrsår bør ikke baseres på den omtalte veterinærpatologiske opdeling i graderne 0 til 4, men på den enkle tekniske bedømmelse i kun tre kategorierne: ingen, let, eller svært skulderrsår.

Arbejdsgruppen begrundet dette med, at der af praktiske grunde bør anvendes et system, der gør det muligt for trænedede lægpersoner at vurdere skulderrsår på levende søer. Det er således arbejdsgruppens opfattelse, at trænedede lægpersoner vil kunne bedøm-

me søerne efter den mere enkle tekniske metode. Dette er ikke muligt ved anvendelse af den veterinærpatologiske metode, da den kræver veterinærdiagnostisk og patologisk ekspertise.

Endvidere har undersøgelser, jf. kapitel 5, vist, at der kun består moderat reproducérbarhed mellem forskellige personers inddeling af skulderrsår i graderne 0-4 ved brug af den veterinærpatologiske skala på levende dyr. Dette er dokumenteret med statistisk sikkerhed for de lette grader. Ved at indføre den foreslåede tekniske skala mindskes antallet af grupperinger fra 5 til 3, hvilket vurderes at kunne øge reproducérbarheden.

Endelig er der stor forskel på, i hvilken gruppe et skulderrsår efter den veterinærpatologiske bedømmelsesmetode placeres, afhængigt af om der tale om en undersøgelse af et levende dyr eller et dødt dyr. Dette indebærer efter arbejdsgruppens opfattelse, at man for sammenlignelighedens skyld bør basere en egentlig national overvågning af skulderrsår på en af de nævnte grupper, dvs. enten på syn af levende dyr eller kontrol af det døde dyr.

Forslaget om en mere enkel tekniske bedømmelse af skulderrsår (ingen, let, svært) vil i den forbindelse være den metode, der rammer bredest, idet den kan anvendes på levende dyr såvel i besætninger, i forbindelse med det levende syn før slagting, og i forbindelse med kontrol på samlesteder af dyr til eksport."

Tiltalte og vidnerne embedsdyrlæge V2 og dyrlæge V1 har for landsretten i det væsentlige forklaret som i 1. instans.

Der er yderligere afgivet forklaring af dyrlæge V3, dyrlæge V4, produktionschef V5 og V6.

Tiltalte har supplerende forklaret, at han allerede i 1998 havde etableret et særligt staldmiljø, der begrænsede risikoen for, at søerne fik skulderrsår. I besætningen havde der forud for juni 2006 været tilfælde med skulderrsår af grad 1

og 2, men de var afhjulpet ved behandling, herunder ved at søerne blev vendt fra smågrisene og flyttet til et sygeafsnit med dybstrøelse. Han har aldrig konstateret skuldarsår på søer af grad 3 eller 4, som har været sendt til slagteriet. I få tilfælde har han aflivet søer, hvor det var usikkert, om der var tale om grad 2 eller 3. Søerne går på betongulve, men han har også gummimåtter, der kan lægges ud.

Embedsdyrlæge V2 supplerende forklaret, at der ikke blev slagtet søer fra andre besætninger, som kan forveksles med tiltaltes dyr. Soen kan ikke stamme fra andre besætninger end tiltaltes. Det støtter hun navnlig på tallene i leverandørtatoveringen, der ses på foto 1, sammenholdt med oplysningerne fra slagteriet om de søer, der i øvrigt blev sendt til slagtning denne dag. Ved undersøgelsen efter gennemsavning af skulderbladet blev det konstateret, at knoglen var forandret fra glat til takket overflade, hvilket ses på foto 2. Der blev også fundet granulationsvævsdannelse, og disse forandringerne er ikke opstået i forbindelse med slagteprocessen. Såret kan godt være blevet revet op eller flosset i slagteprocessen. Det er sandsynligt, at såret har været helet op, før dyret blev leveret til slagtning. Kontrollen af søerne i levende live på slagteriet foregår ved, at embedsdyrlægen besigtiger søerne, medens de går forbi ind på slagteriet. Under denne kontrol kan det nogle gange være svært at besigtige dyrene fra begge sider. Normalt går der 10 minutter med at undersøge ca. 60-70 søer.

Dyrlæge VI har supplerende forklaret, at det ikke er meningen, at svinene skal undersøges enkeltvis ved besigtigelsen, der gennemføres i forbindelse med sundhedsrådgivningsaftalen. Man prøver at skimme besætningen og fokusere på de svage punkter, der måtte være. I 2006 var det

almindeligt, at en indendørsbesætning havde skulderrsår i grad 1 eller 2. Det forekom i ganske få tilfælde hos tiltalte. Han har ydet tiltalte den rådgivning, som andre svineproducenter fik om forebyggelse og behandling af skulderrsår, herunder vigtigheden af, at dyrene efter et konstateret sår vendes fra smågrisene og placeres i et staldafsnit med blød bund.

Dyrlæge ✓3 har forklaret, at han driver en dyrlægepraksis med hovedvægt på rådgivning til svineproducenter, som har besætninger med særlige problemer, ligesom han udfører videnskabeligt arbejde indenfor faget på et praktisk niveau. Han har ved en undersøgelse søgt at belyse årsagen til skulderrsårene, herunder om graden af kamvinklen havde betydning. Undersøgelsen omfattede søer med fremstående skulderbladskam. Resultatet af undersøgelsen bekræftede ham i, at det er tvivlsomt, om skulderrsårene opstår med et overfladisk sår i huden, der langsomt bliver dybere og dybere. Denne udvikling af skaderne betegnes normalt "top to bottom". Det er snarere tilfældet, at skaderne opstår i dybden og gradvist bliver synlige på overfladen. Det er tvivlsomt, om skaderne opstår efter langvarig og vedvarende trykbelastning. Det er mere sandsynligt, at skaderne opstår akut efter voldsomme slag, når soen rejser sig op. Hans undersøgelser viste også, at der ikke er sammenhæng mellem kamvinkel og et klinisk skulderrsår. Gradueringen af skulderrsårene fra grad 0 til 4 er ikke hensigtsmæssig, og den afspejler ikke sygdomsudviklingen. Der foreligger ikke videnskabelig dokumentation for, at dyrene oplever smerte ved skulderrsår. Gradinddelingen er ikke relevant i relation til soens smerteoplevelse. Undersøgelsen af skader på soens skulderkam bekræftede mistanken om, at der godt kan være skader på skulderkammen, uden at man kan se det på overhuden. En so med skulderrsår af grad 3

må i dag leveres til slagtning, hvis såret er afhelet. Hvis han konstaterer et grad 3-skuldarsår i en besætning, foretager han ikke anmeldelse. I stedet rådgiver han om sygdomsbekæmpelse, herunder om at afvænne soen fra smågrisene og sætte den i sygesti. Hvis soen har haft et skuldarsår med kategori 3, der er afhelet, vil han ikke anbefale, at soen sendes til slagtning, da der er risiko for, at slagteriet vil kategorisere såret til grad 4.

Dyrlæge VY har forklaret, at hun er ansat i Dansk Svineproduktion, der er en brancheorganisation. Hun beskæftiger sig blandt andet med forskningsopgaver og har været forsøgsleder på et projekt om undersøgelse af søer med skuldarsår. Der var tale om et projekt, hvor Fødevarestyrelsens Dyrevelfærdsrejsehold og Dansk Svineproduktion i et samarbejde vurderede skuldarsår på levende søer og efterfølgende på slagtekroppene på to slagterier i Skærbæk og Sæby. Ved undersøgelserne forekom der også eksempler på afhelede skuldarsår. Synet af levende søer bestod i en besigtigelse og en beføling af et eventuelt sår. Det skulle blandt andet undersøges, om huden var forskydelig. Når huden ikke var forskydelig, var det normalt udtryk for, at der var tale om et alvorligt skuldarsår. Ved åbne sår mærkedes også underliggende lag efter ved befølingen, idet man herved skulle undersøge bl.a. for eventuelle forandringer i knoglen. Undersøgelsen tog normalt et par minutter pr. so, og det var almindeligvis rigeligt. Undersøgelsen viste, at vurderingen af graden af et skuldarsår i nogen grad afhang af den person, der bedømte. Der var ikke overensstemmelse mellem, hvad der blev vurderet ved det levende syn og det, der senere blev vurderet på slagtekroppene. Ved undersøgelsen var bedømmerne usikre på brug af skalaen med de 5 grader. Der var forskellige opfattelser af, hvordan skalaen skulle anvendes,

og eksempelvis var der forskellige opfattelser af vurderingen af, om der var tale om et grad 4 sår i de tilfælde, hvor såret var afhelet. Det er i sidste ende en subjektiv og individuel vurdering. Der var ikke nok tilfælde af grad 3 og 4 til, at man kunne udtale sig, om årsagen til disse sår.

Produktionschef ✓5 har forklaret, at han er fabrikschef på Danish Crowns slagteri i Skærbæk, som er landets største soslagteri. De slagter udelukkende søer. Han er uddannet slagtermester, og han har det overordnede ansvar for produktionen. Når søerne afleveres, besigtiges de af en dyrlæge i forbindelse med, at dyrene bliver ført samlet til et staldafsnit. Her venter de på at blive aflivet. I stalden kan der være trang plads. Efter aflæsningen kan der godt opstå uro, da der er en hakkeorden blandt dyrene. I den forbindelse kan dyrene godt finde på at bide hinanden. Dyrene venter i en periode i staldafsnittet, og det kan godt vare flere timer, ligesom nogle dyr venter natten over. På det tidspunkt er de normalt rolige. De aflives ved stik og transporteres derefter videre til skoldekar med 60 grader varmt vand. Efter endt skoldning, der tager ca. 10 minutter, kommer dyrene i en hårstøder, som er en maskine til at fjerne hårene. Dyrene bliver trukket igennem maskinen. Den er indrettet med gummiflapper, som har metalskrabere monteret i enden. Gummiflapperne med skraberne kører rundt om dyret, og herved føres dyret frem samtidig med, at hårene fjernes. Det er en hårdhændet proces, hvilket er nødvendigt for at kunne få hårene af. I forbindelse med slagteprocessen kan der også opstå benbrud. Efter dyret er kommet ud af hårstøderen, hænges det op. Når tarme er taget ud, undersøges dyret af flere dyrlæger, som har hvert sit område at undersøge. Dyrlægeundersøgelsen efter aflivning er af hensyn til at kunne anvende dyret som fødevare og af hensyn til det dyreværns-mæssige.

Dyrlæge V6 har forklaret, at han er uddannet fagdyrlæge indenfor svinesygdomme. Der er tale om en efteruddannelse under Dansk Dyrlægeforeningen. Han driver en dyrlægepraksis med rådgivning indenfor svineproduktion. Han har desuden forskellige opgaver i kraft af sit arbejde som formand for svinesektionen i dyrlægeforeningen. Allerede i 2004 konstaterede han i sin praksis og gennem samtaler med kolleger, at der var problemer med håndteringen af gradsskalaen i praksis. Flere var af den opfattelse, at retningslinjerne for håndtering af skuldersår, herunder de situationer, hvor dyrlæger skulle foretage anmeldelse efter dyreværnslovens § 20, byggede på et meget begrænset fagligt grundlag. Der er ved den levende kontrol meget usikkerhed, når det skal vurderes, om der er tale om en grad 3 eller grad 4. Det er også tilfældet, selvom undersøgelsen omfatter en beføling. Der er samme problemer ved overgangen mellem grad 2 og grad 3. Han var med til at foretage en undersøgelse, hvor man i en periode fra august 2007 til januar 2008 foretog månedlige optællinger af skuldersår. Det omhandlede 47 besætninger, hvor samtlige søer i farestalde blev gennemgået og registreret efter gradskalaen. Der blev i mere end 25 % af tilfældene konstateret følelige forandringer i underliggende væv i form af dybereliggende bindevævsdannelse og bylddannelser, uden at der var synlige tegn på skader eller ar i huden. Ved sådanne forandringer i underliggende væv, vil man normalt vurdere det som grad 3 eller grad 4, hvis der senere opstår et sår ved et udefrakommende traume. Sammenlagt ville det blive vurderet til en grad 3 eller grad 4. Undersøgelsen viste, at søer står med forandringer under huden, der ikke er relateret til egentlige sår. Han er bekendt med dyrlæge V3's undersøgelser, og vidnet er enig i, at det er meget sandsynligt, at slag på knoglefremspring kan stamme fra in-

ventar eller fra andet. Han har vurderet smertereaktion på dyr med skuldersår, og efter hans opfattelse eksisterer den ikke. Ved berøring fremkommer ikke en smerte reaktion ved undersøgelse i de dybere lag. Der fremkommer heller ikke reaktion ved afvask af sårene med eksempelvis vaskemidler, som landmanden nogle gange anvender. Dyrene ligger også på den side, hvor sårene er placeret, og såret ændrer tilsyneladende ikke på dyrenes adfærd. Inddelingen af skuldersårene i graderne 0 - 4 kan til en vis grad bruges på undersøgelse af døde dyr, men den er helt uanvendelig på levende dyr. Med arbejdsgruppens forslag til ny gradskala er det tilstræbt at lave et system, der bedre kan håndteres i staldene af svineproducenterne og af dyrlægerne. Han har gennem sit daglige arbejde i besætningerne erfaret, at der bliver aflivet langt flere dyr på grund af risiko for, at slagteriet bedømmer såret til grad 3 eller 4. Vurderingen af, om dyret skal forblive i farestalden eller i behandling, sker i samarbejde med dyrlægen.

Landsrettens begrundelse og resultat:

Af de grunde, som byretten har anført, tiltrædes det også efter bevisførelsen for landsretten, at den so, som tiltalen vedrører, hidrører fra tiltaltets besætning.

Det fremgår af Fødevarerregionens brev af 17. august 2006 til Politimesteren i Grenå, hvorved Fødevarerregionen anmodede anklagemyndigheden om at rejse tiltale mod **T**

for overtrædelse af dyreværnslovens § 1, § 2 og § 3, stk. 1, at anmodningen byggede på de retningslinier om skuldersår hos søer, som Fødevarerregionens direktorat havde fastsat i sin meddelelse af november 2003, og anklagemyndighedens tiltale har derfor ligeledes bygget på disse retningslinier.

Efter de oplysninger, der er forelagt landsretten, om det grundlag, som Fødevaredirektoratet havde for fastsættelsen af retningslinierne af november 2003, om de forskellige veterinærfaglige vurderinger af disse retningslinier, og om de ændringer af retningslinierne, som disse vurderinger har givet anledning til, samt endelig efter den sammenfattende vurdering, som fremgår af "Arbejdsgrupperapport om skuldersår hos søer" af maj 2008, lægger landsretten til grund, at den gradinddeling af skuldersår, som Fødevaredirektoratet fastsatte i meddelelsen af november 2003 - hverken i sin oprindelige form eller efter de senere justeringer - er egnet til at blive anvendt ved afgørelsen af denne straffesag. Ved afgørelsen af, om tiltalte har overtrådt dyreværnsloven, tager landsretten derfor alene udgangspunkt i det skuldersår, som tiltalen vedrører, uden anvendelse af den gradinddeling af skuldersår, der er anvendt i Fødevaredirektoratets retningslinier. Landsretten tager således på grundlag af bevisførelsen vedrørende beskaffenheden af skuldersåret stilling til, om tiltalte i sit erhverv har udvist en uagtsomhed, som indebærer en overtrædelse af dyreværnslovens § 1, § 2 eller § 3, stk. 1.

Efter bevisførelsen for landsretten, herunder Det Veterinære Sundhedsråds besvarelse af 18. november 2003, 17. oktober 2007 og 24. januar 2008 sammenholdt med "Arbejdsgrupperapport om skuldersår hos søer", lægges det til grund, at skuldersår, hvor underhuden eller underhuden og dybereliggende strukturer så som muskulatur og skulderbladsknogle er berørt, er af en sådan beskaffenhed, at det er en uforsvarlig eller en grov uforsvarlig behandling af soen, hvis den ansvarlige for soen ikke griber ind med de relevante foranstaltninger. Det er således landsrettens opgave at vurdere, om anklagemyndigheden har ført bevis for, at soen den 30.

juni 2006 og i tiden forud herfor havde et skuldorsår af denne beskaffenhed, samt om tiltalte har udvist uagtsomhed ved ikke at konstatere beskaffenheden af skuldorsåret eller ved ikke at gribe ind med de relevante foranstaltninger over for det konstaterede skuldorsår.

Tiltalte har forklaret, at han selv kontrollerede søerne, inden de blev taget fra til slagtning, og at han ikke bemærkede, at en af hans søer havde et skuldorsår. Tiltalte har endvidere forklaret, at der forud for juni 2006 havde været tilfælde med skuldorsår af grad 1 og grad 2, men at de var afhjulpet ved behandling. Dyrlæge **V1**, der løbende besigtigede tiltaltes besætning på baggrund af en sundhedsrådgivningsaftale, har forklaret, at der i besætningen kun blev konstateret få tilfælde af skuldorsår af grad 1 og grad 2, og at han ikke erindrer at have set skuldorsår af grad 3 og grad 4. Det lægges endvidere til grund, at skuldorsåret ikke blev konstateret i forbindelse med den levende kontrol på slagteriet. Embedsdyrlæge **V2** har forklaret, at hun ikke med sikkerhed kunne konstatere, om skuldorsåret var af grad 3 eller grad 4, før gennemskæringen af knoglen var foretaget. Da det på den anførte baggrund ikke kan udelukkes, at skuldorsåret var afhelet, da tiltalte leverede soen til slagtning, lægger landsretten til grund, at fundet af granulationsvævsdannelse og knogleaffektion ved såret, som embedsdyrlæge **V2** har forklaret om, først har kunnet konstateres i forbindelse med undersøgelsen af slagtekroppen på slagteriet.

Det er herefter ikke bevist, at tiltalte har undladt at behandle soen forsvarligt og beskytte den bedst muligt mod smerte m.v., jf. dyreværnslovens § 1, at tiltalte har undladt at sørge for, at soen blev behandlet omsorgsfuldt, her-

under at den blev passet under hensyntagen til dens sundhedsmæssige behov i overensstemmelse med anerkendte praktiske og videnskabelige erfaringer m.v., jf. dyreværnslovens § 2, eller at tiltalte har undladt at sørge for, at rum og arealer, hvor soen blev holdt, var indrettet på en sådan måde, at dyrets behov blev tilgodeset, jf. dyreværnslovens § 3, stk. 1.

Landsretten stadfæster derfor dommen.

T h i k e n d e s f o r r e t :

Byrettens dom stadfæstes.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for landsretten.

C. Haubek

Thomas Jønler

Jørgen Lykkegård

(kst.)

Cfr.

Uden betaling.

Udskriftens rigtighed bekræftes.

Vestre Landsret,

Viborg den 6. juni 2008

René Stephansen

retssekretær

